

25. května r. 412 n. l. Adresováno prefektu pretoria Itálie. Týká se křesťanských chrámů. Srv. č. 395—397.

16,2,40. Císaři a Augustové Honorius a Theodosius Melitiovi, prefektovi pretoria. Zvážíve obsah (následujícího) rozumného plánu, rozhodli jsme se ve své pečlivé umírněnosti předepsat, od kterých závazků mají být kostely jednotlivých měst jmenovitě pokládány za osvobozené. Předně je tedy třeba odstranit ono ponižující zasahování do (jejich) majetku, tak aby statky zasvěcené potřebám nebeských mystérií nebyly sužovány břemenem sprostých povinností. Žádná pozemková jednotka,¹⁰² která se těší losu takových výsad, ať není vázána proti právu dlužit silnici; ať se od ní nežadá nic mimořádného ani navíc předepsaného; ať se jí neukládá žádná oprava mostů, žádná starost o dopravu; ani zlato, ani ostatní takové věci ať se tam nevy-máhají. Konečně ať se jí nepředpisuje kromě pravidelné dávky žádný úkol, kterého by si náhle vyžádala obtíž nepředvídané nutnosti. Ne-dodrží-li to někdo, buďž po ostrosti přiměřeného trestu, který má podle práva stíhat svatokrádce, ještě poznamenán vyhnanstvím a na doživotí deportován. Dáno 8. před červnovými Kalendami v Ravenně za 9. konsulátu Honoria Augusta a za 5. (konsulátu) Theodosia Augusta.

VOJENSKÁ SLUŽBA

DĚDIČNOST VOJENSKÉ POVINNOSTI

29. dubna r. 364 n. l. Termín militia („vojenská služba“) označuje v této době také příslušnost k císařskému úřednímu aparátu, vojensky organizovanému. Viz i č. 380.

7,1,5. Císaři a Augustové Valentinián a Valens. Povolávající k válečné službě a do tábora syny těch, kteří byli v armádě, poskytneme možnost tohoto zaopatření i těm, kteří se věnují zaměstnání pro veřejnost nanejvýš užitečnému na vojně jiného stupně. Pakliže někteří budou pro slabé zdraví nebo pro tělesnou vadu nebo pro malou povahu ke službě ve zbraní nezpůsobilí, těm velíme sloužit na jiných úsecích. Neboť jestliže po dosažení věku námi určeného dají přednost

¹⁰² Jako daňový celek, srv. č. 296.

neušlechtilému klidu, budou beze sporu povinni podle svých sil být kuriály, přičemž ti, které nahodilá slabost nebo nemoc nebo narušené tělesné zdraví zeslabí natolik, že nebudou způsobilí ke službě v táboře a na vojně, budou zproštěni starostí o kuriálské povinnosti a dosáhnou osvobození natrvalo atd. Dáno 3. před květnovými Kalendami v Hadriánopoli za konsulátu božského Joviána a Varroniána.

UHÝBÁNÍ VOJENSKÉ POVINNOSTI

27. dubna r. 367 n. l.

7,13,4. Císaři a Augustové Valentinián a Valens Magnovi, náměstkoví pro město Řím. Těm, kteří si usekli prsty, aby se vyhnuli táboru, nechť nedovolí ve smyslu výnosu božského Konstantina tvá rozšafnost hájit se poukazem na zmrzačení ruky; vždyť ti, kteří se sami zmrzačili, mohou být na některém úseku státu (ještě) užiteční. Dáno 5. před květnovými Kalendami za konsulátu Lupicinova a Jovinova.

26. dubna nejistého roku (368? 370? 373?) n. l.

7,13,5. Císaři a Augustové Valentinián a Valens Viventiovi, prefektu pretoria pro Galie. Shledá-li se, že si někdo způsobil tělesné zmrzačení useknutím prstů, aby se vyhnul vojenské přísaze, buďž jednak on sám za trest upálen ohněm, jednak ať jeho pán, který tomu nebrání, je zkrušen těžkým rozsudkem. Dáno 6. před květnovými Kalendami v Trevíru za konsulátu Augustů Valentiniána a Valenta.

ZBÍHÁNÍ Z ARMÁDY

Srv. i č. 373, 380

26. března r. 365 n. l.

7,18,1. Císaři a Augustové Valentinián a Valens. ... Každý, u koho bude dopaden zběh, ať je si vědom, že je-li drobným vlastníkem a z nižšího stavu, bude za trest dán do dolů; kdo však má jakékoli vyšší postavení nebo hodnost, věz, že bude pokutován polovinou svého

majetku. Tento trest se týká i úřadu jednoho každého soudce, který snad má v oblasti své působnosti prokázané zběhy a nevyzradí je. Dáno 7. před dubnovými Kalendami v Miláně za konsulátu Augustů Valentiniána a Valenta.

339

KODEX THEODOSIŮV

2. října r. 403 n. l. Adresováno prefektu pretoria pro Itálii.

7,18,14. Císaři a Augustové Arkadius, Honorius a Theodosius. Hadriánovi, prefektu pretoria. Udělujeme provinciálům podle práva dovolení podlačovat zběhy; opovíží-li se tito bránit, každému provést, ať už kdekoli, rychlou popravu. Neboť ať si jsou vědomi všichni, že jim bylo uděleno právo vykonat v zájmu společné bezpečnosti na veřejných lupičích a vojenských zběhých jménem veřejnosti pomstu. Budiž však dodržována ta podmínka, že ti branci, s kterými se v přítomné době počítá pro nejbližší daňové období,¹⁰³ mají být trestu ušetřeni, protože musí být do doby zákonem stanovené dodání provinciály k těm oddílům, pro které byli určeni; jinak by statkáři utrpěli škodu poskytováním náhrady za ty, kteří z vojny zběhli, takřka jí ještě ani neokusivše. V těchto věcech sice zachováváme trpělivost, ale na druhé straně nařizujeme, aby všichni, kteří po zmíněném daňovém období a po našem milostivém nařízení tábor a vojnu opustí, byli odsouzeni, a přejeme si, aby jejich ukryvači byli přidrženi k potopení trestu, který byl určen zákony našeho božského otce. Dáno 6. před říjnovými Nonami za l. konsulátu našeho pána Theodosia Augusta a Rumorida, slovnutného muže.

ZNEVOLŇOVÁNÍ VÝROBNÍCH KOLEGIÍ

PEKAŘI

Pekaři byli majitelé pekařských dílen, kde pracovali většinou otroci nebo souzenci. Jejich hlavním úkolem bylo zásobovat Řím chlebem; také měli na starosti rozdělení chleba zdarma těm, kteří na to měli v jejich obvodu podle úředního seznamu právo. Povinnost být členem pekařského kolegia byla vázána na určité pozemky, a tím dědičná.

¹⁰³ Podklady pro zdanění (tj. soupis všech daňových jednotek) byly obnovovány každých 15 let.

340

KODEX THEODOSIŮV

13. srpna r. 319 n. l. Adresováno prefektu pro zásobování Říma.

14,3,1. Císař Konstantin Augustus Profuturovi, prefektovi pro zásobování. Je nutno ohlásit všem pekařům, že jestliže snad někdo měl za záhodno převést své pozemky na jiné proto, aby se pak, maje svůj majetek ukryt, mohl vydávat za nezpůsobilého, jako by na jeho místo měl nastoupit jiný, nic mu nebude tato chytrost ani jeho hnusné výmysly platny, nýbrž zůstane bez jakékoli omluvy ve službách pekární, a jestliže dá některé majetky přepsat na jiné, nebudou (kupitelé) povoláni k výkonu jeho práv. Uvětejněno o srpnových Idách za 5. konsulátu Konstantina Augusta a za Caesara Licinia.

341

KODEX THEODOSIŮV

6. července r. 355 n. l. Adresováno prefektu města Říma.

14,3,2. Císař Konstantius Augustus Orfitovi, prefektu Města. Uzná-li kdo za dobré oženit se s dcerou pekařovou, budiž vázán povinností k pekárně; jsa pak připoután k pekařové rodině, ať je dokonce nucen také nést (její) břemena. A protože nepostrádatelnou korporaci je nutno podporovat, zakazují pekařům určené patrony odvolávat k povinnostem jiné služby, takže propříště nesmějí být přidružováni ke korporacím říčních dopravců,¹⁰⁴ tak aby – jiných úkolů zproštění – plnili v horlivosti svobodné myslí jenom tuto povinnost. Dáno před červencovými Nonami v Miláně za konsulátu Arbetionova a Lolliánova.

342

KODEX THEODOSIŮV

2. června (?) r. 364 n. l. Adresováno prefektovi města Říma.

14,3,3. Císaři a Augustové Valentinián a Valens Symmachovi, prefektovi Města. Pozemky venkovské i městské, které drží pekaři podle soukromého práva, nedovolujeme kupovat ani senátorovi, ani císařskému úředníkovi, aniž zapovídáme takovou smlouvu s jinými; kupitelé budou ovšem povoláni k povinnostem prodávšího, přičemž bude o koupi uloženo osvědčení u prefekta pro zásobování. Co se však tkne darování, jsou (ze zákazu) vyňati synové a vnuci, a na totéž

¹⁰⁴ Dopravovali obilí po Tiběře z Ostie do Říma.

8. března r. 334 n. l. Adresováno prefektu pretoria pro Itálii.

14,4,1. Císař Konstantin Augustus Pacatiánovi, prefektu pretoria. Protože korporace obchodníků s vepřovým se zmenšila na málo (členů), nařizujeme, aby v přítomnosti římského lidu prohlásili, kteří byli omluveni, na které to břímě připadlo, aby až to bude veřejně vyúčtováno a vloženo, bylo jim dáno za vzor lodařství. A tak nechť si uvědomí, že (veřejně) povinnosti podléhají (jen) vlastní majetky těchto obchodníků, a z dvojího at si vyberou jedno: buďto at si poddrží jmění, které podléhá povinnosti dodávat vepřové, a sami at jsou vázáni úkolem vepřové dodávat, anebo at jmenují způsobilé lidi, které chtějí, aby tu povinnost plnili. Nestrpíme totiž nikomu, aby byl v takové věci povinnosti prost. Naopak, jestliže se jí vyhnuli, at už povýšením na čestný úřad nebo jakoukoli chytrostí, kážeme je povolati nazpět, provést to v přítomnosti a před ušima národa římského a obrátit se v té věci na nás, abychom ztrestali ty, kdo tak protiprávně jednali. Napříště at se nikomu neuděluje od takové povinnosti osvobození, nýbrž at ten, kdo si je po zrušení takového dobrodiní bude dověšt vyloudit, podstoupí nebezpečí hrdelní. Dáno 8. před březnovými Idami v Římě za konsulátu Optátova a Paullinova.

30. října r. 332 n. l.

5,17,1. Císař Augustus Konstantin provinciálům. U kohokoli bude nalezen kolón podléhající cizí pravomoci, ten at ho nejen vrátí na místo jeho příslušnosti, nýbrž at za něho za tu dobu zaplatí daň. I ty kolóny, kteří pomyšlejší na útek, bude záhodno spoutat do želez jako (osoby) otrockého stavu, aby byli nuceni povinnosti, které přísluší svobodným, plnit na podkladě trestu otrockého. Dáno 3. před listopadovými Kalendami za konsulátu Pacatiánova a Hilariánova.

27. ledna r. 365 n. l.

5,19,1. Císaři a Augustové Valentinián a Valens Klearchovi, náměstkovi pro Asii. Je nepochybné, že kolónové nemají právo zcizovat pole, která obdělávají, ba i když mají nějaká vlastní, nesmějí je převádět na jiné (osoby) bez dovolení a vědomí patronů. Dáno 6. před únorovými Kalendami za konsulátu Valentiniánova a Valentova.

25. října r. 386 n. l. Adresováno prefektu pretoria pro Východ.

5,17,2. Císaři a Augustové Gracián, Valentinián a Theodosius Cynegovi, prefektu pretoria. Kdokoli kolóna zpod cizí pravomoci buďto svede a přijme k sobě anebo skryje a zatají, budiž donucen za toho, který bude soukromý, zaplatit 6 uncí zlata, a za císařského libru zlata. Dáno 8. před listopadovými Kalendami v Konstantinopoli za konsulátu Honoria, nejvznešenějšího principa, a Euodia.

26. ledna r. 419 n. l. Adresováno prefektu pretoria pro Itálii.

5,18,1. Císaři a Augustové Honorius a Theodosius Palladiovi, prefektu pretoria. Jestliže některý kolón (na pánové statku) narozený nebo inquilinus ze statku odešel (alespoň) před třiceti lety a nebyl — mlčelo-li se o tom nepřetržitě — vyžadován na rodnou půdu zpět, budiž zcela vyloučeno každé obtěžování jeho i toho, kdo ho snad má v držení; týž počet roků budiž podle naší vůle zachováván i pro budoucno. Pakli se některý (tam) příslušný ze statku vzdálil během posledních třiceti let, buďto že uprchl nebo že byl převezen o své vůli nebo byv sveden, a není-li pochyby o jeho stavu, toho kážeme, nepřipouštějce námítky, bezodkladně vrátit i s potomstvem na to místo, pro které se narodil. Pakli snad ten, o jehož držení je spor, vzal za své losem smrti, velíme povolati rychlým řízením nazpět do právního svazku s půdou jeho potomstvo s veškerým osobním majetkem i s přírůstky, jako kdyby ten zesnulý byl živ. U žen arci nařizujeme postup jiný. Tedy ženy, o kterých se prokáže, že jsou rodilé (kolónky), ty, opustí-li půdu, ke které patřily, (alespoň) před dvaceti lety, at nejsou vůbec vyžadovány; o ty však, které prokázane odesly před vypršením

určené doby a o jejichž stavu není pochyby, nikterak nedovolujeme pány připravit; přitom budíž zachována ta podmínka, že nesmí být odepréna náhradnice s třetinou potomstva, které měla (uprchlice) s cizím kolónem, tak aby také za děti byli poskytnuti náhradníci. Pakli však mešká a žije nikoli na cizím statku, nýbrž ve městech nebo na kterýchkoli místech, kam odešla jako družka muže svobodného a svépřírodního, tu je-li o ni žádáno do určené lhůty, bude záhodno podle starých ustanovení povolati nazpět celou její rodinu. Pokud však žadatelé (o navrácení uprchlíků) pře už zahájili, nařizujeme, aby nebyly zastaveny, pokud se ovšem o každém (držiteli uprchlíků) prokáže, že byl upomenut předepsaným způsobem. Dáno 6. před červencovými Kalendami v Ravenně za konsulátu Monaxiova a Plintova.

360

KODEX JUSTINIÁNŮV

22. července r. 396 (?) n. l.

11.50.2. Císaři a Augustové Arkadius a Honorius Nebridiovi, komitovi Asie. Kolónové k majetku pouze připsaní jsou sice svobodní vůči těm, jejichž poddanými je daně nečiní, ale těm, kterým jsou vázáni ročními službami a povinností svého stavu, jsou podle všeho dáni takřka v jakési otroctví. Tím méně lze strpět, aby si troufali procesem stíhat ty, jimž nepochoybně mohou být jakožto svými pány sami zároveň se statky prodáni. Tu volnost pro přístě rušíme, aby si nikdo netroufal na soudě jméno pánovo napadat, a ať si uvědomí, že čím jsou sami, témuž že patří i všechno jejich. Když totiž bylo přčasto rozhodnuto, že žádný kolón nesmí nic ze svého osobního majetku ani prodat, ani jinak zcizit bez vědomí pána statku, jak by se mohl postavit rovným právem proti jeho osobě — on, kterému zákony nedaly svéprávnost ani nad vlastním majetkem, a přiznavše mu právo pouze nabývat, nikoli také (majetek) převádět, uložily mu i nabývat, i vlastnit pro pána? Ale ačkoli před civilní soud lidem tohoto druhu přístup proti pánům nebo patronům uzavíráme — s výjimkou nadměrného vybíráni dávek, při kterém jim dřívější císařové poskytl možnost v té věci podati stížnost — přece co se tkne veřejnoprávní kriminální žaloby, neodmíná se jim možnost to zkusit, jde-li o bezprávní spáchané na nich nebo na jejich (rodině).

KOLÓNÍ-UPRCHLÍCI

Viz i č. 356, 358, 359

31. ledna r. 451 n. l. Adresováno prefektu pretoria pro Itálii. V poslední části novely se uzákonňuje znevůli mužů a žen bez příslušnosti; zařazujeme ji pro úplnost.

31. Císař Valentinián Augustus Firminovi, prefektu pretoria a patriciovi. Ačkoli to, co zajišťují zákony, se má zachovávat v ryzosti a věrně, shledali jsme, že zákon kdysi vydaný o kolónech (na určitém místě) narozených je některými zlomyslně oslabován. Neboť protože (právo) toho, od koho se poddaný vzdálil, se po uplynutí třicíti let promlčuje,¹⁰⁹ tráví (uprchlík) ten určený čas chozením od jednoho k druhému; to má za následek, že ho ztrácí ten, od kterého uprchl, ale že nemůže připadnout ani tomu, ke kterému přišel, a tak ustavičným měněním svého pobytu přestane být tím, čím se narodil, chráně si svobodu, které svým narozením nenabyl, ustavičným utíkáním. Nikdy nebyl nikdo za svou vinu odměněn, jediné kolón; ta věc, která zasluhuje trestu, se začíná stávat výhodnější! Dosti však na tom, že tomu tak bylo dosavad. Neboť protože původní pán je díky závoře zákona vyloučen,¹⁰⁹ velíme, aby (uprchlík) připadl tomu, u koho prokázaně dovrší týž stanovený počet roků. Pakliže vzhledem k třicetiletému termínu, a aby byla zmařena účinnost preskripcie,^{109a} bydlí stejnou dobu u (dvou) různých pánů, ať si ho přivlastní k otročení podle kolónského práva ten, u kterého bude dovršena ode dne prvního útěku druhá polovina oněch třicíti let; jinak ať připadne jako zisk tomu, u kterého prožil jako toulavý a nevěrný bydlící největší část toho třicetiletí.

Jestliže kolónská žena, která je žadateli po uplynutí 20 let odepréna,¹⁰⁹ před určenou dobou porodila jaký plod, ten nesmí přijít původnímu pánovi nazmar; je spravedlivé, aby dítě počaté v době, kdy mu žena ještě patřila, se k němu vrátilo, tak aby škoda utrpená ztrátou matky, která nastala během let, byla vyvážena alespoň přivlastněním potomka. Takové případy (však) velíme uzavřít tím, že se poskytnou náhradníci, tak aby nebyly děti odtrhovány od rodičů, což je bezbožné.¹¹⁰ Rovněž si přejeme, aby strana, které patří manžel, vydala (poškozenému) místo manželky náhradnici stejně cennou, aby eventuelní zvrhlá zatvrzelost pánů přestala usilovat o rozvod, protože i při takových osobách má rodinný cit zůstat netknut a neotřesen. Rozhodně právě jako dřívější ustanovení umožňovala výměnu kolónských žen, tak i pro muže ať platí táž volnost. Tedy výměny už provedené náš zákon stvrzuje. Avšak předcházel-li nějaké postoupení bez vý-

¹⁰⁹ Podle výnosu pod č. 359.

^{109a} Část žaloby, týkající se promlčení pánova nároku na kolóna.

¹¹⁰ Viz č. 363.